

de schaduwzijde dromen

*“Onze ideeën behoren ons maar toe
wanneer we er onze eerste dromen in herkennen”*

Alain

Men kan, tenminste sinds Freud (maar dat is niet zo veraf : iets voor 1900, iets minder dan een eeuwigheid), de essentie van de droom beschouwen als de vervulling vermomd in een verborgen of verdrongen verlangen, en die trouwens vaak zijn oorsprong vindt in een kinderlijke seksualiteit. Zijn leerling Jung zal alles tegenspreken door er nog een schepje bovenop te doen : hij ziet in de droom , mengeling van vrees en verlangen, een injunctie die het onderzoek en de voorkennis bevat van de parapsychologische waarschuwing, de koninklijke weg naar de archetypes en de mythologie. Adler benadrukt in de droom het verflauwen van het veinzen, van de zelfcensuur, het ontwijken van de sociale druk... Enige tijd daarvoor nodigde Nietzsche zonder pardon de mens uit om **onder te duiken in zijn dromen om zo te stoppen met zichzelf te ontvluchten.**

Wat hebben wij van dat elan, van die revoluties, van die introspecties onthouden ? Zijn wij het woord vergeten, zijn wij de juiste toets verloren? Zou men ons tot en met de droom ingepalmd hebben door ons aanhoudend alles te verkopen ?...

Wie, “men” ? Zij ?

Wie, zij ?

Dromen zijn alleen maar van ons afhankelijk, zij zijn niet meer alleen maar van ons afhankelijk.

De huidige tijd leent er zich nauwelijks toe, dat is het minste wat we kunnen zeggen. De actualiteit verplettert ons, sombere evidenties overstelpen ons, de volgende dagen vormen een bedreiging, schrikken af. Dromen met fragiele vleugels worden dagelijks gebroken, veraf of dichtbij, in het Middellandse Zeegebied of in Syrië, in de koude schaduw van de rijke steden en van de onverschilligheden. Een ongelukkig toeval, een tragisch ongeval, het slijten van de tijd dubbelen erom... En vervolgens, op grote of kleine schaal, weten we vanbuiten dat de dromen van de enen al te zeer de nachtmerrie van de anderen uitmaken. Eerlijk, om beginnen te dromen in de huidige tijd moet men wat onverstandig zijn.

Nochtans voelt men het, in elk van ons is er een nacht die aanbreekt, een dwaasheid die sluimert, een naamloos verlangen dat door niets wordt gedoofd. Dat ons elke dag in het ijle doet stappen, in de hoop dat de wereld onze passen zal redden en zichzelf op tijd zal uitvinden. Het zijn onze dromen die, van tijdperk tot tijdperk, uur na uur, de wereld doen draaien in een onuitputtelijke beweging. Het zijn zij die ons redden van de nostalgie van het niet-zijn, ons helpen het hinderlijke en verafgelegen stof waaruit wij gemaakt zijn te dragen.

Wel – maar is dat ding, erg mooi en erg metafysisch, fotogeniek of zelfs fotografeerbaar ? Niet meer dan een eenhoorn, maar ook niet minder.

Op een leven brengt de mens ongeveer 50.000 uren dromend door, wat bij benadering het equivalent is van zes volledige jaren. Wel, dat zou toch sporen van enkele honderden van een

seconde moeten nalaten en enkele bewegingsonscherptes.

Waarvan dromen de huidige jonge meisjes, de jongemannen ?

Wat ziet een fotograaf wanneer hij de ogen sluit ? Of, zoals Nougaro zegt, “op het scherm van zijn slapeloze nachten” ?

Moeilijk te zeggen en niet altijd gemakkelijk te zien.

Sinds haar begindagen heeft de fotografie getuigenis afgelegd en gewaarmerkt. Zij heeft de feiten benaderd tot zij er zich aan stootte, ermee in conflict kwam, eraan te gronde ging – in al de betekenissen van de term. Zij heeft het zichtbare uitgeput, het toegankelijke doorbroken, het benoembare afgebakend en soms meer dan dat. Ondertussen bagatelliseerde zij haar dromen om haar leugens te verbergen. **En zij heeft ook, tegen alle redelijkheid in en omdat zij de vorm aanneemt van de lichten die aan onze zintuigen ontsnappen, mirakels voortgebracht, doden doen verrijzen, geesten opgeroepen, vorm gegeven aan het onwaarschijnlijke, het ondenkbare verwoordt, het bed voor de droombeelden gespreid, de reveille van de hoop geblazen.** “Zich iets inbeelden is de werkelijkheid met een toon verhogen” bevestigde Gaston Bachelard, die er heel wat vanaf wist. Nog verder, of dichterbij ons, Hervé Guibert ontleende het woord aan de fotograaf André Kertész en had de gewoonte te zeggen : men heeft verbeelding nodig om het reële te zien.

Zou het kunnen dat de eerste die, heel lang geleden, de figuur heeft uitgevonden, die op het idee kwam “beeld te vormen”, de eerste die vastgelegd of herschreven heeft wat zijn ogen niet konden aanraken, hij het voor iets anders gedaan heeft dan om er beter van te dromen ?

Beelden van slapers of hersenschimmen van deze, verzonden collages uitgeschud door getormenteerde geesten, bedaard of grootmoedig, benadering als van een koorddanser van de meest fragiele werkelijkheid, appèl van een slaapwandelaar die, de tijd van een sprong, ons vleugels geeft... Erge waanzin of geringe (of verachtelijke) lapsus... een serieus overhoop halen of een lichte verplaatsing... troost of ongemak... bondgenoot of vijand, de droom is wat voortdurend ontsnapt en buiten zijn oevers treedt, overhoop haalt en vlucht, terroriseert of verrukt. Onmogelijk af te bakenen, te bepalen, te “kaderen” wat hij versluiert of wat hij in tegendeel tentoon spreidt in de fotografie.

Wat mogelijk blijft, essentieel, ja zelfs toegelaten (“droom maar”, zoals de aardige verklarende formule het zegt !) is het woord *morgen* schrijven als op een blanco pagina, binnen handbereik. Als op een maagdelijk netvlies, hoewel het nog stijf staat van de beelden van gisteren. Omdat alles niet gezegd is, alles niet gezien is, alles niet getoond werd, wat onze ontelbare schermen ook mogen beweren. Omdat dromen onvoorspelbaar zijn en er goed aan zouden doen de werkelijkheid wat meer eraan te herinneren dat zij dat ook is. Want de droom die je vanavond zal hebben hoort enkel u toe.

Soms overkomt het u ervan te dromen dat gij – bijvoorbeeld – iets te zeggen of te schrijven hebt over de droom. Angst ! (vooral wanneer gij droomt dat het bovendien voor eergisteren was). Heel een hemel die ge moet vastleggen op een blaadje papier. Een hele gedachte in een enkele afdruk of een enkele illusie... Dat loopt uit op een obsessie. Gelukkig of spijtig genoeg, vroeg of laat, stopt gij ermee, stoppen wij allen ermee door wakker te worden. Maar “bewust”, helder, schijnbaar efficiënt en fris geschoren, zijn we er wel zeker van dat wij de droom achter ons gelaten hebben ? Of gaat een nog grotere droom verder met ons te begoochelen, ons te wiegen, ons te omvatten ? De droom bezorgt de gevoelige zielen hun grote aspiraties of hun bescheiden inspiratie... Trouwens, “het oog van de nacht” blijft geopend, onmogelijk het te sluiten – en daar kan je alles zien.

Wie heeft gezegd – vermoedelijk een humorist maar zeker geen kleine komiek – dat de enige echt

verloren dagen degene waren waarop men niet gelachen heeft?... Maar zeker nog : de dagen dat men niet gedroomd heeft zouden nog meer verloren zijn. **Maar een dag zonder droom, zelfs tijdens een droom, kunnen we ons dat indenken ?** Tegenover en tegen alles in, alles tegen de schaduwkant in en in het diepste van onszelf, dat dreigt *waarschijnlijk* niet te gebeuren. Even eenvoudig als adem te halen, even riskant als na te denken : de droom maakt op grond van het meest fundamentele recht en de meest vitale behoefte het wezen uit van onszelf.

En hij kan mooi meten, alles nog meer meten : zijn eigen dromen, zelfs de allerkleinste, zullen er altijd zijn om de mens eraan te herinneren dat er in hem iets groter is dan hijzelf.